

Regeringens proposition

1978/79: 34

**om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen
(1956: 236);**

beslutad den 26 oktober 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

HADAR CARS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen, som går ut den 20 december 1978, förlängs ytterligare ett år.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-10-26

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Cars, Gabriel Romanus, Tham och Bondestam

Föredragande: statsrådet Cars

Proposition om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236).

Allmänna prisregleringslagen (1956: 236; ändrad senast 1973: 301) är en beredskapslag som formellt är i kraft men som endast kan tillämpas i vissa särskilt angivna lägen. Har lagen satts i tillämpning ger den regeringen fullmakt att under vissa förutsättningar införa olika former av prisreglering.

Förutsättningarna för tillämpning av lagen anges i 1 §. Denna paragrafs första och andra stycken avser fall av krig och krigsfara. I paragrafens tredje stycke föreskrivs, att regeringen kan förordna om tillämpning av lagens bestämmelser om av annan orsak fara har uppkommit för allvarlig prisstegring inom riket på viktigare varu- eller tjänstområde. Sådant förordnande skall gälla för viss tid, högst ett år varje gång. Förordnandet skall underställas riksdagen inom en månad eller, om riksmöte inte pågår, inom en månad från början av nästkommande riksmöte. Om underställningen ej sker eller riksdagen inte inom två månader från det underställningen skedde godkänner förordnandet, är detta förfallet.

Bestämmelser om formerna för prisreglering finns i 2—9 §§ prisregleringslagen. Enligt 2 § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva, att visst pris skall gälla som högstpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller frivilligt utförande av viss tjänst. Högstpris får inte överskridas utan tillstånd. Enligt 3 § kan vidare regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna om stoppris på viss förnödenhet eller tjänst. Detta innebär att den som frivilligt säljer förnödenheten eller frivilligt utför tjänsten inte utan tillstånd får överskrida det pris vilket han tillämpade den dag som anges i förordnandet. Föreskrift om stoppris skall gälla för viss tid, högst sex

månader. Tiden kan förlängas, varje gång med högst sex månader. Om ett gällande stoppris finnes vara högre än som kan anses skäligt, kan föreskrift meddelas om skälig sänkning av priset.

I 3 a § behandlas s. k. prisutfästelse. Härmed förstås att någon till myndighet, som regeringen bestämmer, har gjort särskild utfästelse om det högsta pris som han skall tillämpa på förnödenhet eller tjänst eller i övrigt om ordningen för försäljning av förnödenhet eller utförande av tjänst. En sådan utfästelse får inte frångås utan myndighetens tillstånd. Enligt 3 b § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva, att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst inte utan tillstånd får höja sitt pris förrän viss tid efter det att han hos myndighet har gjort anmälan om prishöjningen och skälen för denna. Tiden får bestämmas till högst en månad.

Enligt 4 § kan föreskrift meddelas om att viss förnödenhet inte får säljas eller viss tjänst utföras, om inte högstpris eller stoppris gäller för förnödenheten eller tjänsten. 5 § innehåller förbud mot s. k. prisocker. I 6 § finns bestämmelser som syftar till att hindra att en prisreglering kringgås genom kombinationsavtal. 7 § ger regeringen möjlighet att föreskriva tvångskartellisering, nyetableringskontroll eller liknande. Enligt 8 § får myndighet som regeringen bestämmer meddela särskilda föreskrifter om skyldighet att anslå prisuppgifter och om skyldighet att sälja förnödenhet efter vikt eller mått i förpackningar som är märkta på visst sätt o. d. De ytterligare föreskrifter om varors utförande, förpackning m. m. som behövs för genomförande av prisreglering meddelas enligt 9 § av regeringen.

Lagens återstående paragrafer, 10—22 §§, innehåller straffbestämmelser m. m. När bestämmelse i 2—9 §§ äger tillämpning, skall enligt 1 § sista stycket även motsvarande bestämmelser i 10—22 §§ tillämpas.

Allmänna prisregleringslagen är, med undantag för vissa bestämmelser, i tillämpning sedan den 21 december 1972. Enligt nu gällande förordning (1977: 985) äger lagens 2—4, 6, 8 och 9 §§ tillämpning t. o. m. den 20 december 1978. Förordningen är utfärdad med stöd av ett beslut av riksdagen (prop. 1977/78: 22, FiU 1977/78: 9, rskr 1977/78: 46).

I prop. 1977/78: 22 redovisas de prisregleringsåtgärder som hade vidtagits fram till den 6 oktober 1977. Av redovisningen framgår bl. a. att allmänt prisstopp hade införts den 2 september 1977 i anslutning till nedskrivning av kursen på den svenska valutan.

Det allmänna prisstoppet upphörde att gälla vid utgången av oktober 1977. Därvid återinfördes prisreglering i väsentligen samma omfattning som gällt vid det allmänna prisstoppets införande. Detta innebar att prisstoppet kvarstod på de varor som tidigare hade omfattats av prisstopp, dvs. vissa subventionerade baslivsmedel, mjöl och bröd samt vissa trävaror. Vidare återinfördes tidigare gällande skyldighet att förhandsanmäla prishöjningar bl. a. på vissa varor hänförliga till sågtimmer och

pappersved, trävaror samt hudar och skinn liksom även byggnadsmaterial.

Också efter avvecklingen av det allmänna prisstoppet utövades en intensiv prisövervakning av statens pris- och kartellnämnd. För denna prisövervakning fastställde regeringen den 20 oktober 1977 kompletterande riktlinjer. Dessa gäller fortfarande och innebär följande. Nämnden skall övervaka och försöka påverka prisutvecklingen så att några prishöjningar inte sker som kompensation för s. k. löneglidning. Prishöjningar som kompensation för förväntade kostnadsökningar är inte förenliga med kravet på en stabil prisutveckling. Övervakningen skall därför inriktas på att förhindra sådana prishöjningar. Dessutom bör övervakningen ta sikte på att förhindra prishöjningar, avsedda att kompensera för minskad försäljningsvolym.

Den 21 december 1977 infördes prisstopp på takpannor av betong.

Under år 1978 har följande prisregleringsåtgärder vidtagits.

Den 27 januari 1978 infördes prisstopp på murtegel och fasadtegel. Fr. o. m. den 18 mars 1978 infördes en allmän skyldighet att förhandsanmäla prishöjningar på varor och tjänster som inte var föremål för prisstopp. Vidare meddelades föreskrifter som innebär följande. Statsmyndighet får inte höja taxa eller avgift utan att samråd har ägt rum med pris- och kartellnämnden. Myndigheten skall hänskjuta frågan till regeringen, om nämnden och myndigheten inte blir ense. Pris- och kartellnämnden skall anmäla till regeringen, om utvecklingen påkallar särskilda åtgärder beträffande sådan förnödenhet eller tjänst för vilken priset inte får höjas utan förhandsanmälan.

Den 4 maj 1978 upphävdes prisstoppet på trävaror samt på murtegel och fasadtegel. Dessa varor kom i stället att omfattas av den allmänna förhandsanmälningskyldigheten. Vidare infördes den 4 augusti 1978 prisstopp på planglas.

Den 5 oktober 1978 ersattes med verkan fr. o. m. den 11 oktober 1978 den generella skyldigheten att förhandsanmäla prishöjning med en mer begränsad sådan, inriktad på särskilda varu- och tjänstcområden. Skyldigheten avsåg bl. a. vissa varor hänförliga till livsmedel och andra dagligvaror, byggnadsmaterial m. m., massa och papper, emballage av papper eller plast, bilreservdelar och biltillbehör, lantbruksmaskiner, oljeprodukter, tidningar och tidskrifter, kläder, skor och huvudbonader samt läkemedel. På tjänstområdet omfattades bl. a. reparationer av bilar och hushållsmaskiner, tryckeriarbeten, frisör- och tvätteritjänster, restaurang- och annan serveringsverksamhet samt befordran av gods med lastbil. Vidare upphävdes den 11 oktober 1978 prisstoppet på takpannor av betong och på planglas som i stället omfattades av förhandsanmälningskyldigheten.

Den 24 oktober 1978 infördes prisstopp för visst byggnadsmaterial och för vissa pappersvaror. I övrigt kvarstår den förhandsanmälningskyldighet som infördes den 11 oktober 1978.

De bestämmelser som nu har redovisats finns intagna i förordningen (1977: 770) om prisstopp m. m. (ändrad senast 1978: 711), som gäller t. o. m. den 20 december 1978.

I prop. 1977/78: 22 framhölls att de korta allmänna prisstopp som införts under år 1977 hade ingått som ett led i de åtgärder som vidtagits för att komma till rätta med de akuta ekonomiska problem som landet befunnit sig i under det senaste året. Vidare uttalades att ett allmänt prisstopp fick vara i tillämpning endast under en begränsad tidsperiod, om inte risk för ogynnsamma effekter skulle uppstå. Därför hade tillämpningstiden för det då gällande allmänna prisstoppet begränsats.

Vid införandet i mars 1978 av den generella skyldigheten att förhandsanmäla prishöjningar bedömdes en uppbromsning av prisökningarna vara på väg. Det då slutna centrala avtalet mellan arbetsmarknadens parter gav inte anledning till någon annan bedömning. Samtidigt ansågs det kunna finnas kvardröjande inflationsförväntningar på olika håll i ekonomin som särskilt under en övergångstid kunde motverka uppbromsningen. Införandet av anmälningsskyldigheten skulle ses mot bakgrund bl. a. av detta. Det förutsattes att en omprövning kunde ske om utvecklingen medgav det. Vidare var anmälningsskyldigheten att se som en uppföljning av den dåvarande regeringens riktlinjer till pris- och kartellnämnden.

Under år 1978 har följt en period av lugnare och allmänt sett tillfredsställande prisutveckling. Konsumentprisindex har sålunda från mitten av december 1977 till mitten av september 1978 stigit med 5,9 procent. Alltjämt kvarstår dock behovet av att kunna ingripa mot en inflationistisk utveckling med åtgärder som avses i allmänna prisregleringslagen.

En särskild fråga som också rör behovet av prisregleringsåtgärder enligt allmänna prisregleringslagen är prisstoppet på baslivsmedel som har gällt sedan den 1 januari 1973. Prisregleringskommittén (H 1975: 06), som har till uppgift att bl. a. undersöka verkningarna i olika hänseenden av de åtgärder som har vidtagits under åren 1972—1975 med stöd av allmänna prisregleringslagen, har numera överlämnat delbetänkandet (Ds H 1978: 2) Prisstoppet på vissa baslivsmedel — En översyn. I delbetänkandet föreslås åtgärder i syfte att inom ramen för rådande system med subventioner på baslivsmedelsområdet undanröja vissa konstaterade praktiska problem för myndigheter och företag. Kommittén uttalar att den därmed inte har tagit ställning till den övergripande frågan om prispolitikens utformning på livsmedelsområdet. Det förslag som läggs fram i delbetänkandet bygger på att prisstoppet förlängs tills vidare inom baslivsmedelsområdet men att vissa tekniska anpassningar sker.

Detta förslag har remissbehandlats och ärendet bereds f. n. inom handelsdepartementet. Det är för tidigt att nu ta ställning till huruvida det nuvarande systemet i fråga om baslivsmedel bör ändras eller ej. Därför

finns det också behov av att prisstopp på nämnda område skall kunna bestå.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört förordar jag att tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen förlängs med ytterligare ett år. En sådan förlängning kräver riksdagens godkännande.

Jag hemställer således att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2—4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956: 236) under tiden den 21 december 1978—den 20 december 1979.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.